

MINULÉ ČASY V BULHARŠTINĚ

I. Jednoduché minulé časy:

1. Aorist

2. Imperfektum

II. Složené minulé časy:

1. Perfektum

2. Plusquamperfektum

AORIST

I. **Význam** - jde o minulý čas ukončený, srov. bulharský termín *минало свършено време*; vyjadřuje děj, který proběhl před promluvou a mluvčí se ho sám zúčastnil, byl jeho svědkem nebo o něm něco určitého ví.

II. **Tvoření** – na rozdíl od češtiny se tvoří jedním slovem, např.

Бях там. (Byl jsem tam.)

Вие говорихте. (Vy jste mluvili.)

Aorist se tvoří od základního tvaru, tj. 1.os.sg. přítomnosti následujícími koncovkami:

1. os. sg. – x

2. os. sg. -

3. os. sg. -

1. os. pl. -хме

2. os. pl. -хте

3. os. pl. -ха

СЪМ	
бях	бяхме
беше (бе)	бяхте
беше (бе)	бяха

1) Slovesa I. třídy

a) minulý kmen je zakončen na – o u sloves, která mají před koncovkou základního tvaru souhlásku **д, т, к, з, с**:

Patří sem např. slovesa *отидѐа, прочетѐа, влязѐа, изнесѐа, облякѐа* apod.

ПРОЧЕТА	
прочетох	прочетохме
прочете	прочетохте
прочете	прочетоха

Poznámka: U těchto sloves přechází v aoristu přízvuk na kořenovou slabiku, tj. *прочетѐа* (préz.), ALE *прочѐтох* (aorist)!

Další příklady:

отидох, отиде, отиде, отидохме, отидохте, отидоха

изнесох, изнесе, изнесе, изнесохме, изнесохте, изнесоха

влязох, влезе, влезе, влязохме, влязохте, влязоха

облякох, облече, облече, облякохме, облякохте, облякоха

Pozor!

ям - ядох, яде, яде, ядохме, ядохте, ядоха

дам - дадох, даде, даде, дадохме, дадохте, дадоха

b) minulý kmen je zakončen na – **a** u sloves, která mají před koncovkou základního tvaru **jinou souhlásku než д, т, к, з, с**:

ТРЪГНА	
тръгнах	тръгнахме
тръгна	тръгнахте
тръгна	тръгнаха

Stejně časujeme i sloveso **къпя (се)** (sprchovat (se), koupat (se)) – *къпах (се), къпа (се), къпа (се), къпахме (се), къпахте (се), къпаха (се)*.

c) minulý kmen zakončený na – **я** mají tato slovesa: **умр́а** (umřít), **допр́а** (dotknout se), **спр́а (се)** (zastavit (se)), **съзр́а** (spatřit)

УМРА	
умрях	умряхме
умря	умряхте
умря	умряха

Zapamatujte si!

- slovesa I. třídy zakončená **na samohlásku** před koncovkou:

ВЗЕМА	
ВЗЕХ	ВЗЕХМЕ
ВЗЕ	ВЗЕХТЕ
ВЗЕ	ВЗЕХА

пия – пих, пи, ни, пихме, пихте, пиха

чужа – чух, чу, чу, чухме, чухте, чуха

Stejně časujeme i slovesa typu **смея се, закъснея**:

смях се, смя се, смя се, смяхме се, смяхте се, смяха се

закъснях, закъсня, закъсня, закъсняхме, закъсняхте, закъсняха

Pozor! Tato slovesa mají v aoristu přízvuk na – **я** na rozdíl od přítomného tvaru, kde mají přízvuk na – **е**.

- Slovesa I. třídy **se změnou v kořeni**:

- slovesa, která vypouští samohlásku –*e*, např. **разбера** (rozumět, pochopit) – *разбрах, разбра, разбра, разбрахме, разбрахте, разбраха*; **пера** (prát) – *прах, пра, пра, прахме, прахте, праха*; **постела** (ustlat, sklízet) – *постлах, постла, постлахме, постлахте, постлаха*.
- střídají souhlásky *ш - с, ч - к, г - ж, ж - з, ж - г*, např. **пиша** (psát) – *писах, писа, писа, писахме, писахте, писаха*; **плача** (plakat) – *плаках, плака, плака, плакахме, плакахте, плакаха*; **мога** (moci) – *можях,*

можа, можа, можахме, можахте, можаха; кажа (ѓіст) – казах, каза, каза, казахме, казахте, казаха.

2) Slovesa II. třídy - minulý kmen těchto sloves по ж, ч končí na –и, –я а по ш končí na –а;

a) kmen na –и - má většina sloves této třídy;

УЧА	
учих	учихме
учи	учихте
учи	учиха

Pozor! Přízvuk těchto sloves je na kořeni s výjimkou sloves *видя – видях, забележа – забелязах, , реша (коса) – ресах* (všimněte si, že u posledních dvou sloves navíc dochází v aoristu ke změně **ж – з** а **ш – с**).

b) kmen na –я - nepřechodná slovesa s přízvukem na koncovce, např. *летя, сedia atd.*

ЛЕТЯ	
летях	летяхме
летя	летяхте
летя	летяха

Pozor! Sloveso СПЯ je výjimka: *снах, сна, сна, снахме, снахте, снаха.*

c) **kmen na –a** – má jen málo sloves s přízvukem na koncovce, před níž je souhláska **ж** nebo **ч**, např. *мълча, издържа*. U těchto sloves zůstává přízvuk na stejné slabice jako v přítomnosti (např. *ходя, правя*).

МЪЛЧА	
мълчах	мълчахме
мълча	мълчахте
мълча	мълчаха

3) **Slovesa III. třídy** – kmen minulý těchto sloves je shodný s kmenem přítomným; slovesa této třídy mají přízvuk vždy na stejné slabice jako v přítomnosti;

ДАВАМ

РАЗГОВАРЯМ

дава <u>х</u>	давахме	разговаря <u>х</u>	разговаряхме
дава	давахте	разговаря	разговаряхте
дава	даваха	разговаря	разговаряха

Запаматујте си!

ИМАМ		НЯМАМ	
имах	имахме	нямах	нямахме
имаше	имахте	нямаше	нямаште
имаше	имаха	нямаше	нямаха

III. Užití

Příklady:

Времето беше лошо. – Počasí bylo špatné.

Какво прави вчера? - Co jsi dělal včera?

*Как прекара лятната ваканция? – Jak jsi trávil prázdniny? = Jak ses měl?
= Jaké byly prázdniny?*

Вчера видях Мария. – Včera jsem viděla Marii.

Петър учи цял ден. – Petr se učil celý den.

През лятната ваканция ходихме на почивка на море.

– O prázdninách jsme byli na dovolené u moře.

Учителката каза, че Иван не пише редовно домашните си.

- Učitelka řekla, že Ivan nepíše pravidelně své domácí úlohy.